

Oponentský posudek bakalářské práce Mgr. Soni Wojnarové *Místní jména v oblasti Tornionlaakso*

Soňa Wojnarová si zvolila pro svou bakalářskou práci téma možná méně obvyklé, avšak mimořádně nosné. Už samotný výběr tématu je třeba ocenit. Autorka může těžit z dlouhé tradice finské onomastiky, která patří mezi disciplíny, jimž je ve Finsku věnována značná pozornost, a z rozsáhlé materiálové základny, která je badatelům k dispozici. Této možnosti také beze zbytku využívá. Předmětem práce jsou pomístní jména ve vícejazyčné oblasti Tornionlaakso v severozápadním Finsku. Psát česky o finských toponymech není snadný úkol. Autorka si je však možných obtíží, spočívajících především v diametrálních rozdílech mezi finskou a českou terminologií, vědoma a většinou se s nimi velmi dobře vyrovnává.

Rozhodnutí využívat v českých výkladech o finských toponymech vžitou českou terminologii je nepochybně správné. Autorka se proto ve 2. kapitole, která se zabývá toponymy a toponomastikou, věnuje nejen finskému přístupu, ale i terminologii české. Zatímco ve finské onomastice je pro klasifikaci toponym zásadní skutečnost, zda se dané jméno vztahuje k objektu přírodnímu, nebo spojenému s lidskou činností (vymezují se proto dvě kategorie toponym: toponyma přírodní a kulturní), česká onomastika dělí toponyma na jména sídel a jejich částí (místní jména; oikonyma) a jména neosídlených objektů, především polí, luk, lesů, hor, vod a cest (pomístní jména; anoikonyma). Tématem práce jsou pomístní jména, kterým přibližně odpovídají „přírodní“ jména, jak je vymezuje finská onomastika. Autorka ve své práci většinou důsledně užívá termín „pomístní jména“. Za šťastný proto nelze považovat název práce, v němž je naopak užit termín „místní jména“, který se v české onomastice vztahuje ke jménům sídel. Autorka si je tohoto problému nepochybně vědoma (na s. 10 výslovně uvádí, že v češtině může být podobné užití termínu místní jména zavádějící), nepřesnost v názvu tedy nelze považovat za zásadní pochybení. Patrně šlo o pracovní název, v němž byl využit nepřiliš přesný překlad cizích termínů, užívaných široce pro všechna toponyma (zeměpisná jména), a ve chvíli, kdy autorka více pronikla do české onomastické terminologie, bylo na změnu názvu z administrativních důvodů patrně již pozdě.¹

Je přirozené, že autorka ve své práci vychází z finské klasifikace. Nepřejímá ji však nekriticky: zabývá se i jmény obdělávaných pozemků, která nepochybně patří mezi pomístní jména, ovšem podle finské klasifikace by náležela mezi kulturní jména, protože mezi pozemky

---

¹ Zcela ojediněle je termín „místní jména“ nepřesně užit i v textu práce, např. na s. 13; v úvodu se na s. 8 uvádí, že tématem práce „jsou místní jména oblasti Tornionlaakso“; hned o několik řádků níže se však již píše, že analyzovaný materiál tvoří pomístní jména.

obdělávanými a neobdělávanými nelze vždy vést jasnou hranici (s. 26); autorka tak upozorňuje na určitou slabinu finské klasifikace.

Na základě finské tradice člení autorka analyzovaná jména na hydronyma a oronyma. Vymezení obou těchto kategorií je ve finské onomastice mnohem širší než v onomastice české (a nejen české): zatímco podle našeho pojetí jsou hydronyma výhradně jména vod (tekoucích i stojatých), finská onomastika mezi ně zahrnuje i jména objektů ohraničených vodou, tedy především ostrovů a ostrohů; oronyma jsou podle (nejen) českého pojetí jména vertikálních členitostí zemského povrchu, ovšem finští onomastikové k nim přičleňují i jména horizontálního členění, tedy názvy pozemků, které v českém pojetí tvoří samostatnou podskupinu pomístních jmen. Na mnohé odlišnosti autorka sama upozorňuje: uvádí, že jména cest a pozemků patří podle finské tradice mezi kulturní jména, jména mokřin patří mezi oronyma apod. Najdeme i řadu dalších terminologických odlišností, srov. např. zcela odlišné vymezení přímých a nepřímých pojmenování: zatímco ve finské onomastice jsou nepřímá pojmenování založena na metafoře nebo metonymii, v onomastice české jde o jména zeměpisných objektů nazvaných podle vztahu k objektu jinému, nejčastěji podle polohy vzhledem k němu.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část sestává z úvodu, kapitoly podávající základní informace o finských toponymech a finské toponomastice (důležitá je zde i konfrontace s přístupem toponomastiky české) a kapitoly představující oblast Tornionlaakso. Druhá část tvoří jádro práce: představuje analyzovaný materiál, zkoumá jej z formálního (slovotvorného) hlediska a zabývá se přejímáním toponym z jiných jazyků; její součástí je i poměrně podrobná závěrečná kapitola shrnující nejdůležitější poznatky.

Autorka přináší celou řadu velmi cenných zjištění a zásadních postřehů, které se týkají například užívání apelativ v pomístních jménech (s. 27), metaforického užití označení částí lidského těla v toponymii (s. 32), užívání pomístních jmen především v ústní podobě (s. 37),² složených pomístních jmen s atributivními elementy vyjadřujícími určitý opozitní vztah (s. 39–40); deminutiv, která jsou typická pro sámská pomístní jména (s. 43), nebo přejímání jmen a jejich částí z cizích jazyků (zásadní je především pozoruhodný poznatek o zcela marginálním využití švédštiny v pomístních jménech dané oblasti, srov. kapitolu 6.4).

Jednotlivé pasáže práce vyvolávají následující konkrétní poznámky, komentáře a dotazy:

1. Termín „místní jména obyvatelská“ (s. 17), kterým se patrně míní jména sídel, je v češtině poněkud zavádějící; v české onomastice se vztahuje ke konkrétnímu typu místních

---

² Z tohoto charakteru pomístních jmen pak často pramení nejistota při jejich zápisu; s tímto problémem se velmi často setkáváme i u českých pomístních jmen.

jmen, která vycházejí z původních jmen obyvatel daných obcí (např. *Petrovice*, *Kladruby*, *Holohlavy*).

2. Autorka na s. 21 uvádí, že jméno řeky *Tornio* vychází ze slova *torni* ‚kopí, oštěp‘. Jaká by mohla být motivace tohoto hydronyma?

3. Formulace „asi 2 000 různých označení pro hydronyma [...] a oronyma“ (s. 24) je nejasná. Problematická je i formulace „jména [...] odvozená od jiných apelativ pomocí přípon“ (s. 27).

4. Pokud je původní význam uvedených pojmenování jako *Laatas*, *Kropio* nejasný (s. 27), je zcela průhledná jejich struktura? Je jisté, že jde o jednoslovná neodvozená jména?

5. Jaká by byla motivace oronyma *Pallistaja* (s. 28)? Pokud je v něm přítomna činitelská přípona, šlo původně o označení nějaké osoby?

6. Obecnější dotaz: odpovídá význam určené části složeného jména vždy zcela přesně skutečnému druhu daného pojmenovaného objektu?

7. U kompozit skládajících se ze tří, nebo dokonce čtyř částí (s. 29) by stálo zato uplatnit syntaktické hledisko, které by objasnilo vztah mezi jednotlivými komponenty; např. u kompozita skládajícího se z komponentů s významy ‚léto‘, ‚cesta‘, ‚prudké místo na přejích‘ a ‚řídký jehličnatý les‘ jsou vztahy mezi těmito komponenty nepoučenému čtenáři zcela nejasné, stejně jako původní význam tohoto složitého kompozita.

8. Popis tabulek č. 4 a 5 „Apelativa označující hydronyma“ je nepřesný: jde o apelativa označující hydronymické objekty. Mimochodem, ani jedno z apelativ uvedených v tabulce č. 4 by podle „středoevropského“ pojetí hydronym mezi hydronymické termíny nepatřilo. Je třeba ocenit, že je autorka vyčleňuje samostatně a odděluje je od „pravých“ hydronymických termínů vztahujících se skutečně k vodním objektům.

9. Grafickým znakem oddělujícím komponenty v kompozitech typu *Keski-Kivivaara* (s. 37) není pomlčka, nýbrž spojovník.

Formální stránka bakalářské práce je vyhovující, a to i přes některé drobné jazykové a jiné formální nedostatky (srov. formulaci „čím více byl člověk v krajině aktivnější“ – s. 8; vynechané předložky – s. 14, 19; nadbytečné interpunkční čárky – s. 22, 23, 25, 28; nebo naopak čárky chybějící – s. 28, 34, 41, 47; překlepy: „genetiv“ – na několika místech, „adoptovaná“ – s. 44, „pouze v místních nářečích“ – s. 55). Nejasná je věta na s. 33, obsahující navíc i chybný slovesný tvar: „Třetí význam, používaný podle SP (515) v severofinských nářečích je ‚zalesněné údolí‘, které souvisí s významem sev.S. slova *vuopmi*, ze kterého bylo apelativum *vuoma* převzáno.“ Formulace na s. 25 „sledovat odlišnosti ve vzniku a používání toponym v dané oblasti v souvislosti s osídlením, jazykovou situací i charakterem krajiny“ je neúplná:

není jasné o jaké odlišnosti (oproti čemu?) se jedná. Ojediněle se setkáváme i s nedostatky typografickými, spočívajícími hlavně v užívání mezer a pomlčky/spojovníku (např. s. 24).

Výše uvedené připomínky se většinou týkají dílčích, jednotlivých problémů. Zmíněné nedostatky proto podstatně nesnižují jinak vysokou úroveň práce. Bakalářskou práci Soni Wojnarové plně doporučuji k obhajobě. Za předpokladu, že se autorka vyrovná s významnějšími připomínkami, navrhuji práci hodnotit známkou *výborně*.

V Praze 30. 8. 2015

PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.